

Φάκελος Υλικού- Ενότητα 15

I. ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Σχήμα λιτότητας

«οὐκ εὖ»: εκφράζει με ήπιο τρόπο την αποδοκιμασία της υπερβολής και της έλλειψης από τον Αριστοτέλη.

Πολυσύνδετα σχήματα

«οἶον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὅλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον»:

τονίζει τη διάκριση των συναισθημάτων σε ευχάριστα και δυσάρεστα, καθώς και τις έννοιες της υπερβολής και της έλλειψης.

«τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὗ ἔνεκα καὶ ὥς δεῖ»:

δίνει έμφαση στις προϋποθέσεις που πρέπει να ισχύουν, για να τηρηθεί το μέσον στα συναισθήματα.

«ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον»:

τονίζει τα στοιχεία που συσχετίζουν την αρετή με τα συναισθήματα και τις πράξεις.

Αντιθέσεις

«ἢ μὲν ὑπερβολὴ ... ἢ δ' ἔλλειψις».

Μέσα στην ίδια περίοδο αντιτίθενται επίσης οι ρηματικοί τύποι: «ἀμαρτάνεται ≠ κατορθοῦται», «ψέγεται ≠ ἐπαινεῖται»:

τονίζεται η αποδοκιμασία της υπερβολής και της έλλειψης και η αποδοχή της μεσότητας.

Πρωθύστερο σχήμα

«ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται»:

δίνει έμφαση στον έπαινο και την αποδοχή της μεσότητας.

Έλξη και βραχυλογία

«ώρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ (αντί «τῷ λόγῳ, ὄν») ἅν ὁ φρόνιμος ὀρίσειεν»

Πολυσύνδετο σχήμα: τονίζει τον στόχο της αρετής να βρίσκει και να επιλέγει το σωστό και να αποφεύγει το λάθος.

«καὶ εὕρισκειν καὶ αἰρεῖσθαι»

II. Ετυμολογικά και ομόρριζα στη Νέα Ελληνική

Φοβηθῆναι < φοβέομαι –οὔμαι (< φόβος < φέβομαι = από φόβο τρέπομαι σε φυγή): αγοραφοβία, αγοραφοβικός, ανθρωποφοβία, άφοβος, εκφόβηση, εκφοβητικός, εκφοβισμός, εκφοβιστικός, έμφοβος, επίφοβος, ευθυνόφοβος, κενοφοβία, κλειστοφοβία, κλειστοφοβικός, μικροβιοφοβία, μυοφοβία, ξеноφοβία, ξеноφοβικός, περίφοβος, υδροφοβικός, υψοφοβία, φοβέρα, φοβέρισμα, φοβερός, φόβητρο, φοβητισiάρης, φοβία, φοβικός, φοβιστικός, φόβος.

Θαρρήσαι < θαρρέω -ῶ (< θάρσος ή θάρρος με αφομοίωση του σ προς το ρ): αναθάρρηση, αποθάρρυνση, αποθαρρυντικός, ενθάρρυνση, ενθαρρυντικός, θαρραλέος, θάρρεμα, θαρρετά, θαρρετός, θάρρητα, θάρρος, θράσος, θρασύς, θρασύτητα.

έπιθυμῆσαι < ἐπὶ + θυμῶ (< θυμός): ανεπιθύμητος, απροθυμία, απρόθυμος, επιθυμητικός, επιθυμητός, επιθυμία, εύθυμος, θυμηδία, θυμικός, θυμοειδής, θυμός, θυμόσοφος, λιποθυμία, οξύθυμος, προθυμία, πρόθυμος.

ὀργισθῆναι < ὀργίζομαι < ὀργή (θ. ὀργίδ-j-ω > ὀργίζω): εξοργιστικός, οργή, οργίλος.

έλεῆσαι < έλεέω -ῶ < έλεος (θ. έλεέσ-ω > έλεέω με αποβολή του σ > έλεῶ με συναίρεση): ανελεημόνως, ανελέητος, ανηλεής, ελεεινός, ελεημονητικός, ελεημοσύνη, ελεήμων, ελεητικός, έλεος.

ήσθῆναι < ήδομαι (= ευχαριστιέμαι): ήσθῆναι < ήδομαι (= ευχαριστιέμαι, θ. ήδ-, ήσ- με τροπή του χαρακτήρα δ σε σ μπροστά από το οδοντικό θ > ήσθήσομαι, ήσθην): αηδία, ηδονή, ηδονικός, ηδονισμός, ηδονιστής, ηδονιστικός, ηδονοβλεψίας,

ηδονοθήρας, ηδονολάτρης, ηδονόπληκτος, ηδονόχαρος, ηδύγλωσσος, ηδυλογία, ηδυντικός, ηδύοσμα, ηδύοσμος (= δυόσμος), ηδυπάθεια, ηδυπαθής, ηδύποτο (= λικέρ), ηδύς, ήδυσμα, ηδύφωνος, ηδύφωτος.

λυπηθῆναι < λυπέομαι –οὔμαι < λύπη (θ. λυπε- j ω> λυπέ-ω > λυπῶ): αλύπητα, άλυπος, αξιολύπητος, λύπη, λυπηρός, λύπηση, λυπητερός, λυπομανής, λυπομανία, περίλυπος, συλλυπητήριος.

ἔστι < εἰμί (ρ. ἔσ-, -μι- κατάληξη > ἐμ-μὶ με αφομοίωση > εἰμί με απλοποίηση και αντέκταση): ανούσιος, απουσία, εξουσία, επουσιώδης, εσθλός, ετυμολογία, ετυμολογικός, έτυμον, ομοούσιος, ον, οντολογία, οντολογικός, όντως, ουσία, ουσιαστικός, οусιώδης, παρετυμολογία, παρετυμολογικός, παρόν, παροντικός, παρουσία, παρουσιαστικό, περιουσία, περιουσιακός, περιούσιος.

δεῖ: αδέητος, δέηση, ενδεής, ένδεια.

όμοίως: αφομοίωση, εξομοίωση, ομογένεια, ομόθρησκος, ομοϊδεάτης, ομοιογένεια, ομοιομορφία, όμοιος, ομοιόσταση, ομοιότητα, ομοίωμα, ομοιωματικός, ομολογία, ομόνοια, όμορος, παρόμοιος, παρομοίωση, προσομοίωση.

πάθη < πάσχω: αδενοπάθεια, αντιπάθεια, αντιπαθής, αντιπαθητικός, απάθεια, απαθής, εμπάθεια, εμπαθής, ευπάθεια, ηδυπάθεια, καρδιοπάθεια, μετριοπάθεια, μετριοπαθής, μυστικοπάθεια, πάθημα, πάθηση, παθητικός, παθητικότητα, παθιάρης, παθογένεια, παθογόνος, παθολογία, παθολογικός, πάθος, πένθιμος, πένθος, πλημμυροπαθής, προσπάθεια, σεισμοπαθής, συμπάθεια, συμπαθής, συμπαθητικός, ωραιοπαθής.

πράξεις < πράττω: αδιαπραγμάτευτος, αντίπραξη, άπρακτος, απραξία, διαπραγμάτευση, διάπραξη, εισπράκτορας, είσπραξη, έμπρακτος, εκθροπραξία, κοινοπραξία, πράγμα, πραγματεία, πράγματι, πραγματικός, πραγματικότητα, πραγματισμός, πραγματογνώμων, πραγματοποίηση, πρακτικός, πράκτορας, πρακτορείο,πραμάτεια, πράξη, πραξικόπημα, πραξικοπηματίας, σύμπραξη.

ἀμαρτάνεται < ἀμαρτάνομαι (ρ. σμαρ- ή μερ- + στερητικό α + πρόσφυμα τ > α-σμαρ-τ > ἀμάρτ- με τροπή του σ σε δασεία > ἄμαρτ-+ πρόσφυμα αν > ἀμαρτάνω): αμάρτημα, αμαρτία, αμαρτωλός, αναμάρτητος.

ψέγεται < ψέγομαι < ψόγος (με ετεροίωση): αψεγάδιαστος, άψογος, φιλόψογος, ψεγάδι, ψεγάδιασμα, ψέκτης, ψεκτικός, ψεκτός, ψόγος.

ἐπαινεῖται < ἐπαινῶ: αινετός, επαινέτης, επαινετικός, επαινετός, ἐπαινος, παίνεμα, παραίνεση, παραινετικός, συναίνεση, συναινετικός.

κατορθοῦται < κατὰ + ὀρθόω -ῶ: αδιόρθωτος, ακατόρθωτος, διόρθωμα, διορθώνω, διόρθωση, διορθωτής, διορθωτικό, επανορθώνω, επανόρθωση, επανορθωτικός, επιδιόρθωση, κατόρθωμα, κατορθώνω, ὀρθιος, ορθολογισμός, ορθολογιστής, ορθοπτικός, ορθός, ορθοσκόπηση, ορθοσκόπιο, ορθοστασία, ορθοστάτης, ορθοστατικός, ορθότητα, ορθοτομία, ορθοτροπισμός, ορθόφρων, ορθοφωνία, ορθώνω, παλινόρθωση.

ἔξις < ἔχω: ακάθεκτος, αλληλουχία, ανακωχή, ανεκτικός, ανέχεια, ανοχή, άσχετος, διπλωματούχος, ἔξη, εξής, εξοχή, εποχή, ευεξία, **ευωχία (Συν.= συμπόσιο),** εχεμύθεια, ζαχαρούχος, κατοχή, καχεκτικός, καχεξία, κληρουχία, οχυρός, οχύρωση, παροχή, περιέκτης, περιεκτικός, προεξοχή, προνομιούχος, προσεκτικός, πτυχιούχος, σοκολατούχος, συμβασιούχος, συνέχεια, συνοχή, σχέδιο, σχεδόν, σχέση, σχετικός, σχήμα, σχολείο, τροπαιούχος.

προαιρετική, αἵρεῖσθαι < πρὸ + αἵρέω -ῶ: αἵρεση, αιρετικός, αιρετός, αναίρεση, αναιρετικός, αρχαιρεσία (σημείωση: το θέμα «έλ-» του αορίστου β', συνδέεται ετυμολογικά, σύμφωνα με ορισμένους μελετητές, με το ρήμα «ἀλίσκομαι»: άλωση, αιχμάλωτος, εὐάλωτος), αφαίρεση, αφηρημάδα, διαίρεση, διαιρέτης, διαιρετός, εξαιρετικός, καθαίρεση, προαίρεση, προαιρετικός, συναίρεση, συνηρημένος.

ώρισμένη, όρίσειεν < όρίζω: ακαθόριστος, αόριστος, αφορισμός, αφοριστικός, διορισμός, διοριστήριο, εξορία, εξόριστος, επανακαθορισμός, καθοριστικός, μεθόριος, οριακός, ορίζοντας, ορίζοντιος, οριζοντίωση, όριο, οριοθέτηση, ορισμός, οριστική, οριστικός, παραμεθόριος, περιορισμός, περιοριστικός, προκαθορισμός, προορισμός, προσδιορισμός, προσδιοριστικός, συνοριακός, σύνορο.

φρόνιμος < φρήν (γεν. φρενός): αφροσύνη, εθνικόφρων, ευφροσύνη, εχέφρων, καταφρόνια, μετριοφροσύνη, μετριόφρων, νομιμοφροσύνη, παραφροσύνη, παράφρων, περιφρόνηση, περιφρονητικός, σωφροσύνη, φιλοφρόνηση, φρενίτιδα, φρενοβλαβής, φρενοκομείο, φρόνημα φρονηματισμός, φρόνηση, φρονιμότης.

εύρίσκειν < εύρίσκω: ανεύρεση, δυσεύρετος, εύρεση, ευρεσιτεχνία, ευρετήριο, ευρετής, εύρετρα, εύρημα, ευρηματικός, εφεύρεση, εφευρέτης, εφευρετικός.

III. Λεξιλογικές Ασκήσεις

1. Να δώσετε τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου:

φοβηθῆναι, ήσθῆναι, μάλλον, άμφοτερα, ούκ εὔ, ἄριστον, άρετή, έλλειψις, «άμαρτάνεται, έπαινεῖται.

.....
.....

2. κατορθοῦται: Να συμπληρώσετε τα κενά με ομόρριζα σύνθετα ή διπλοσύνθετα της νέας ελληνικής.

α) Γνωρίζω ποιο είναι το σωστό, όμως δεν μπορώ να τα ελαττώματά μου.

β) Ο ιδιοκτήτης αυτού του εργοστασίου υποδηματοποιίας ξεκίνησε από υποδημάτων.

γ) Ύστερα από τις τόσες μεγάλες καταστροφές του πολέμου, είναι πολύ δύσκολη η της οικονομίας της χώρας.

δ) Δεν θα μπορέσεις ποτέ να το κακό που μου προξένησες.

ε) Η λέξη χρησιμοποιείται αποκλειστικά για τα μοναρχικά καθεστώτα και σημαίνει την επανεγκατάσταση στην εξουσία ενός βασιλικού οίκου ή την επαναφορά του μοναρχικού καθεστώτος.

3. Να δώσετε την ετυμολογία των παρακάτω λέξεων:

έπιθυμῆσαι, ὑπερβολή, ἔλλειψις, πάθη, ἐπαινέται, κατορθοῦται.

.....

4. Να βρείτε στο κείμενο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς με τις παρακάτω:

βέλος, αφαιρετικός, δεοντολογία, περιορισμός, παρουσία, προσπάθεια

(www.study4exams.gr)

Τέλος ὕλης στο Γνωστό! (8-4-2021)

Καλή μελέτη, παιδιά μου

Και

Καλή Επιτυχία

στις Πανελλαδικές Εξετάσεις!

63ο Γενικό Λύκειο Αθηνών

13-3-2017

8-4-2021

Μαρία Ευγενίου

